

A DEBATRE

Retorn social proposta de recomanacions de l'AAVC a la comunitat artística

- Aportació de David Gómez Fontanills per ser debatuda -

RESUM:

S'OBRA UN DEBAT A LA COMUNITAT ARTÍSTICA I ALHORA UN PROCÉS ASSOCIATIU DE DELIBERACIÓ PER SI PODEM CONSENSUAR UNA POSICIÓ DE L'AAVC EN RELACIÓ A AQUEST.

ES PROPOSA QUE L'AAVC FACI UNA CRIDA A LA COMUNITAT ARTÍSTICA PERQUÈ LES PRODUCCIONS ARTÍSTIQUES QUE HAGIN ESTAT ÍNTEGRAMENT FINANÇADES I AMB UNA RETRIBUCIÓ JUSTA ALS CREADORS FACIN UN RETORN SOCIAL, OBRINT ELS DRETS D'EXPLOTACIÓ DE LA OBRA A TRAVÉS DE LLICÈNCIES LLIURES I FACILITANT AL MÀXIM L'ACCÉS A AQUESTES OBRES.

ES PREN COM A MARC DE REFERÈNCIA PER AQUEST RETORN SOCIAL LA DEFINICIÓ D'”OBRES CULTURALS LLIURES” DE *FREEDOMDEFINED.ORG* I RECOMANA PER A AQUESTES PRODUCCIONS LES LLICÈNCIES LLIURES PERMISSIVES (COM *CREATIVE COMMONS RECONeixEMENT 3.0*) O COPYLEFT (COM *CREATIVE COMMONS RECONeixEMENT COMPARTIR IGUAL 3.0*).

La cultura, un procomú.

Les concepcions sobre l'acte creatiu són afortunadament diverses. Però el que segurament ningú discutiria és que cap “artista” parteix de zero en la creació d'una obra. Produïm fent servir “material” que altres han produït abans. El re-elaborem, hi fem aportacions, innovem sobre el precedent, recuperem formes en desús reinterpretant-les; contribuïm així a un corrent de produccions culturals en transformació constant que forma part de la vida humana. Hi ha qui considera aquest patrimoni humà canviant i compartit com un “procomú”, una propietat col·lectiva. Si per crear prenem del procomú és just que hi retornem les nostres aportacions. Només així l'enriquim i fem possible que es segueixi desenvolupant.

Això és quelcom que no té a veure amb la remuneració de la feina; simplement té a veure amb les dinàmiques socials. Les formes de “retorn” poden ser diverses i també ho pot ser la manera com s'articula l'economia entorn a la producció artística.

Aquí només volem prendre consciència que el que “creem” no neix sense més en nosaltres sinó que forma part d'un corrent compartit.

Quan la remuneració és justa

Des de l'AAVC portem un temps demanant a tots els agents implicats en la producció i divulgació artística la observació d'unes Bones Pràctiques Professionals. Una part important del Codi de Bones

Pràctiques que hem promogut és que les persones implicades en la producció artística tinguin una remuneració justa. Massa sovint els creadors havien estat els grans oblidats en l'economia de l'art; massa situacions on tots els actors implicats eren (re)compensats econòmicament menys els propis artistes.

Som encara lluny de la situació que voldríem. Però s'ha avançat. En bona part la reclamació s'ha entès, les mentalitats han començat a canviar. I són significatius els agents implicats que s'han compromès o han adoptat, totalment o parcialment, el codi de bones pràctiques.

Crec que podem fer un pas més. De la reclamació cap enfora a una crida cap endins. Partim doncs (encara que sigui hipotèticament) d'una situació on la remuneració del creador sigui justa, d'una producció on s'hagin observat escrupolosament les recomanacions de bones pràctiques.

¿Com hauria de ser en un cas així el retorn de l'artista cap a la societat?

Proposta de recomanacions que faria l'AAVC

En una producció artística on

- els creadors implicats hagin estat convenientment remunerats pel seu treball
- totes les despeses de producció i despeses afins hagin estat cobertes

... i això s'hagi fet íntegrament mitjançant

- aportació de diners públics
- aportació d'una entitat sense afany de lucre
- aportació “ciutadana” a través d'una plataforma de finançament distribuït (*crowdfunding*)

Demanam als creadors que com una forma més de retorn social “alliberin” la seva producció de manera que pugui ser lliurement reproduïda, difosa, exhibida o comunicada públicament. En el benentès que la “societat” (a través dels mecanismes o institucions esmentats) ja ha sufragat la producció artística i és just que en pugui gaudir sense haver de pagar-la de nou.

Com a forma d'alliberar l'ús social de les obres proposem:

- cedir-ne els drets d'explotació mitjançant **licències lliures** o **obertes**
- facilitar-ne l'accessibilitat mitjançant, entre d'altres, la no utilització d'impediments tècnics i la publicació en **repositoris oberts**

Obres culturals lliures

El projecte GNU va definir el software lliure a través d'una sèrie de llibertats que qualsevol dels seus usuaris rebia. Legalment aquestes llibertats es van garantir a través de licències on els autors cedeixen drets d'ús a qualsevol persona. Més enllà del software, l'anomenat moviment de la cultura lliure ha portat aquest mateix plantejament a altres camps creatius i s'han creat licències específiques per aplicar a altres tipus d'obres i continguts.

Des de freedomdefined.org s'ha fet un esforç per aconseguir una definició genèrica d'”obra cultural lliure” que sigui vàlida per a qualsevol tipus de producció cultural. Segons aquesta definició perquè una obra sigui lliure qualsevol persona ha de tenir:

- la **llibertat d'utilitzar** l'obra i gaudir dels beneficis del seu ús
- la **llibertat per estudiar** l'obra i aplicar el coneixement adquirit amb ella
- la **llibertat per fer i redistribuir còpies**, totals o parcials, de la informació o expressió
- la **llibertat per fer canvis i millores**, i per distribuir les obres derivades

Aquestes llibertats impliquen la llicència amb la que la obra es publica però també l'accés al codi o dades font i aspectes tècnics com el format o el fet de no utilitzar mecanismes anti-còpia.

Proposo que sigui una **recomanació de l'AAVC** adoptar aquesta definició d'obres culturals lliures com a **marc de referència per al retorn social** d'obres produïdes en les condicions que hem exposat més amunt.

Llicències recomanades: lliures permissives i copyleft

En coherència amb això, com a criteri general les llicències recomanades són:

- **Creative Commons Reconeixement 3.0.** És una llicència *lliure i permissiva* que cedeix a qualsevol els drets de reproducció, exhibició o comunicació pública per a qualsevol tipus d'ús (incloent el comercial) i que també cedeix el dret a la transformació creant obres derivades.
- **Creative Commons Reconeixement Compartir Igual 3.0** És una llicència *lliure i copyleft* o *robusta* que cedeix a qualsevol els drets de reproducció, exhibició o comunicació pública per a qualsevol tipus d'ús (incloent el comercial) i que també cedeix el dret a la transformació creant obres derivades; però que obliga a l'autor de l'obra derivada a publicarla en les mateixes condicions. Segons la definició esmentada aquesta és una restricció admissible per a les obres culturals lliures ja que té el propòsit de mantenir la “col·laboració recíproca” en l'ecosistema creatiu.
- Llicències **equivalents** a les anteriors (lliures permissives o lliures copyleft/robustes) per a continguts específics com poden ser el software, el hardware electrònic, les fonts tipogràfiques, etc... La llicència lliure copyleft de referència per al software és la llicència GPL (*GNU Public Licence*) i les llicències permissives les basades en BSD (*Berkeley Software Distribution*). Una llicència lliure habitual per a les fonts tipogràfiques és la SIL.

Altres llicències obertes no-lliures

Hi ha altres llicències obertes però no-lliures (segons la definició que prenem com a referència) que es podrien admetre com a retorn social, malgrat que no són les que es recomanen:

- **Creative Commons Reconeixement No-derivades 3.0.** És una llicència oberta, no lliure, que cedeix parcialment alguns drets a qualsevol persona i en reserva d'altres per a l'autor o titular dels drets d'explotació. En aquest cas es permet la lliure reproducció però s'impedeix la transformació. En impedir la creació d'obres derivades dificulta l'ecologia creativa però al menys permet a la societat gaudir de l'obra.
- **Creative Commons Reconeixement No-Comercial 3.0.** És una llicència oberta, no lliure, que cedeix parcialment alguns drets a qualsevol persona i en reserva d'altres per a l'autor o titular dels drets d'explotació. En aquest cas es permet la lliure reproducció i també la creació d'obres derivades. Però sempre que es faci per un ús comercial. Es limiten doncs els camps d'explotació social de l'obra.
- **Creative Commons Reconeixement No-Comercial No-derivades 3.0.** És una llicència oberta, no lliure, que cedeix parcialment alguns drets a qualsevol persona i en reserva d'altres per a l'autor o titular dels drets d'explotació. En aquest cas es permet la lliure reproducció però no per a ús comercial i es reserva el dret a la creació d'obres derivades. Es limiten doncs els camps d'explotació social de l'obra i es dificulta l'ecologia creativa.
- **Creative Commons Reconeixement No-Comercial Compartir Igual 3.0.** És una llicència oberta, no lliure, que cedeix parcialment alguns drets a qualsevol persona i en reserva d'altres per a l'autor o titular dels drets d'explotació. En aquest cas es permet la lliure

reproducció i també la creació d'obres derivades però sempre que aquestes mantinguin la mateixa llicència. Es limiten doncs els camps d'explotació social de l'obra i es limita la possibilitat al creador d'una obra derivada posterior a alliberar més la seva creació alhora que se li impedeix que hi afegixi més limitacions.

Totes aquestes llicències són interessants des del punt de vista del retorn social perquè posen a disposició de la societat la obra. Però jo no les inclouria en la recomanació perquè posen traves a una ecologia de la creació que faciliti tant la lliure circulació de l'obra com les transformacions i recombinacions. En tots els casos qui vulgui disposar de drets que la llicència no cedeix pot negociar-los amb l'autor i això se sol fer a canvi d'una nova remuneració. En produccions que ja han rebut una remuneració justa crec que hauríem de considerar que no s'han de posar aquestes limitacions.

Les limitacions extra mai s'han de considerar una manera de protegir els drets morals sobre l'obra. Per més que un autor cedeixi els drets d'explotació sobre l'obra sempre en conserva els drets morals i té dret a denunciar quan siguin vulnerats a través del no-reconeixement d'autoria, l'atemptat contra la integritat de l'obra o perjudici a la seva reputació. Per tant no és necessari restringir els drets d'explotació per tal de protegir els drets morals.

Accessibilitat: formats, fonts i sense restriccions

Seguint amb el marc que hem adoptat d'obres culturals lliures no seria suficient que una obra donés el permís (licència) per ser reproduïda i per crear-ne obres derivades. Cal a més que no hi hagi cap impediment tècnic que ho permeti.

Les condicions següents són per garantir que les llibertats concedides amb les llicències puguin ser exercides:

- **Disponibilitat de les dades font:** Quan una obra final s'ha obtingut per compilació o processament d'un o diversos fitxers font, totes les dades font subjacents haurien d'estar disponibles juntament amb l'obra mateixa i sota les mateixes condicions. Això pot ser una partitura d'una composició musical, els models utilitzats en una escena 3D, les dades d'una publicació científica, el codi font d'una aplicació informàtica, o qualsevol altra informació similar.
- **Utilització d'un format lliure:** Per a fitxers digitals, el format en el que es fa disponible l'obra no hauria d'estar protegit per patents, llevat que es concedeixi una autorització lliure de càrrecs d'àmbit mundial, il·limitada i irrevocable per fer ús de la tecnologia patentada. Tot i que els formats no lliures es poden utilitzar a vegades per raons pràctiques, *hi ha* d'haver disponible una còpia en format lliure per a que l'obra es consideri lliure.
- **Sense restriccions tècniques:** L'obra ha d'estar disponible de forma que no s'utilitzi cap mesura tècnica (com ara els sistemes DRM) per limitar les llibertats enumerades més amunt.
- **Cap altra restricció o limitació:** L'obra mateixa no ha de ser coberta per restriccions legals (patents, contractes, etc.) o limitacions (com drets d'intimitat) que obstaculitzarien les llibertats enumerades més amunt. Una obra pot fer ús d'exempcions legals existents als drets d'autor (per a citar obres amb drets reservats), però només les parts que siguin inequívocament lliures constitueixen una obra lliure.

Repositoris oberts

Crec que podríem completar aquestes recomanacions genèriques amb algunes consideracions i recomanacions sobre els repositoris oberts.

Hi ha molts llocs a internet que ofereixen als creadors la possibilitat de publicar la seva obra. Alguns d'aquests "serveis" o "recursos de publicació" han acumulat una gran quantitat de produccions culturals convertint-se en importants repositoris on la gent va a buscar imatges,

fotografies, textos, peces audiovisuals, etc. Molts d'ells permeten als creadors que a més de cedir-los els drets de publicació, puguin definir una llicència per establir com terceres persones podran fer servir la seva obra sense necessitat de consultar-los.

Convindria que a l'hora d'escollir un lloc on publicar els creadors es preguntessin sobre les condicions d'ús, sobre la sostenibilitat i la governança del servei.

Les “**condicions d'ús**” solen establir la relació entre el creador i el servei (o editor). Així, per exemple, un creador pot escollir una llicència copyleft per publicar la seva obra, això obliga a terceres persones a fer servir la mateixa llicència en obres derivades, però a través de les condicions d'ús pot estar cedint al proveïdor del servei els drets d'explotació sense aquesta condició.

Cal considerar també quin és l'enfocament de la plataforma de publicació, si es planteja com un “projecte obert” o un “recurs comunitari” sense afany de lucre, o bé si és una iniciativa comercial. Molts repositoris (com *Flickr*, *Picassa*, *YouTube*, *Vimeo*, *Blip.tv*) són projectes comercials que ofereixen publicació gratuïta per aconseguir massa crítica i que es financen i fan negoci a través de comptes professionals amb funcionalitats ampliades, la revenda de continguts a tercers, la publicitat o la venda de dades personals i estudis de comportament (acceptades legalment en les condicions d'ús). El creador ha de prendre consciència de les condicions que accepta i del context de publicació.

Alguns repositoris poden no ser **sostenibles** en el temps. Alguns perquè no tenen un finançament adequat o perquè tenen una estructura tècnico-administrativa massa dèbil. Però també hi ha grans projectes que no garanteixen la sostenibilitat perquè estan subjectes als canvis de polítiques comercials o a les compres i absorcions per part de “la competència”. Això està relacionat els models de **governança** de les plataformes de publicació. Caldria preguntar-se:

- És possible replicar lliurement la plataforma de publicació? Es basa en software lliure? Té mecanismes oberts per descarregar els continguts?
- Qui sosté la plataforma? Com obté els recursos? Quina és la seva finalitat? Supedita la obtenció de beneficis al manteniment de la infraestructura?
- Hi ha mecanismes de participació en la gestió del servei? Hi ha mecanismes comunitaris de participació en la presa de decisions? Hi ha mecanismes de participació en la organització proveïdora?

En base a aquestes consideracions crec que es podrien recomanar, al menys els següents repositoris on publicar:

- **Wikimedia Commons.** És un complement a les Wikipèdies en diverses llengües que conté els gràfics, vídeos i arxius de so que es publiquen a les seves pàgines. Permet publicar qualsevol arxiu amb una llicència lliure que pugui tenir un ús educatiu o de divulgació del coneixement, incloses reproduccions d'obres artístiques. Fa servir software lliure. Tots els seus continguts es poden replicar en altres wikis i també es poden descarregar i utilitzar. Té una gestió comunitària on qualsevol creador pot participar. El proveïdor d'infraestructura és la Wikimedia Foundation, sense afany de lucre i amb mecanismes parcials de participació de la comunitat de participants i dels seus capítols locals. Els recursos s'obtenen de les campanyes anuals de recaptació de fons i de les contribucions voluntàries. Hi ha tots els elements disponibles per a que pugui ser replicat total o parcialment.
- **Archive.org** o **Internet Archive** és un fons de gràfics, imatges en moviment, música, sons i llibres (una part important amb llicències lliures) a més d'un servei de documentació de webs desaparegudes o en versions antigues. La gestió de la plataforma i de la infraestructura és a càrrec d'una entitat sense afany de lucre. Tots els continguts són accessibles, els continguts lliures i en domini públic es poden descarregar.

Segurament es podria ampliar la recomanació a altres plataformes. Paral·lelament al debat podem

recopilar casos i valorar-los.

PODEU DIRIGIR LES VOSTRES OPINIONS, SUGGERIMENTS,
ESMENES, COMENTARIS I CONSIDERACIONS SOBRE AQUESTA
PROPOSTA AL BLOG DE L'AAVC. ÉS ALLÀ ON ES FARÀ LA
DELIBERACIÓ OBERTA AMB EL PROPÒSIT D'INTENTAR
CONSENSUAR UNA POSICIÓ COMÚ.
